

Er is maar één vraag die voor mij relevant is in ontwikkelingswerk: worden de mensen die het nodig hebben er beter van. Aan het woord is Willem Zevenbergen in een recent interview in het blad Onze Wereld. Hij nam onlangs ontslag als hoge ambtenaar bij het ministerie van ontwikkelingssamenwerking. Het beleid van minister Schoo was voor hem een belangrijke aanleiding om zijn leraar aan de ambtelijke wilgen te hangen en weer als zelfstandig adviseur te beginnen.

Over minister Schoo zegt Zevenbergen verder: „De aandacht van hoge ambtenaren voor de armoedebestrijding werd door haar beleid natuurlijk geringer.“ Dit beleid is volgens hem te weinig gericht op de werkelijke vraagstukken van armoedebestrijding en te veel op andere, meer „binnenlandse“ overwegingen.

Die binnenlandse overwegingen betreffen vooral de manier waarop het Nederlandse bedrijfsleven onder Schoo is binnengehaald als „doelgroep“ van de ontwikkelingshulp. Nederlandse bedrijven zoveel mogelijk laten profiteren van de hulp is nu zelfs een officiële doelstelling van het hulpbeleid geworden.

De twee eigenlijke hoofddoelstellingen zijn: verbetering van de levensomstandigheden van de armste groepen (ofwel: directe armoedebestrijding) en de economische verzelfstandiging van het ontwikkelingsland. Die verzelfstandiging betekent in de praktijk vooral: steun aan de nationale economie van Derde Wereldlanden die meestal met name de hogere inkomensgroepen ten goede komt.

Verplichtingen

Dat strookt overigens goed met de Nederlandse economische en politieke belangen. Ontwikkelingslanden zijn namelijk verplicht een groot deel van de ontvangen hulp in Nederland te besteden of te verspreiden daartoe verplicht uit angst de hulp op den duur te verliezen.

Structurele armoedebestrijding, maar dan heel anders gedefinieerd dan de huidige minister dat doet, zou inderdaad de hoofddoelstelling van het Nederlands ontwikkelingsbeleid moeten zijn. Economische zelfstandigheid en groei is daarvoor één van de noodzakelijke voorwaarden. Nu wordt die zelfstandigheid juist vaak belemmerd door kortzichtige economische en politieke belangen van Nederland en andere rijke landen.

Nederlands ontwikkelingsbeleid buiten de hulp sfeer zou er vooral op gericht moeten zijn die be-

Strijd tegen armoede:

De juiste mensen moeten profiteren

door Gerard Onk



Nederlandse deskundigen bij een landbouwkundig project in Nigeria.

lemmeringen te bestrijden. Ontwikkelingshulp heeft als onderdeel van dit beleid echter eigen mogelijkheden (en beperkingen). Hulp kun je in principe gericht besteden ten behoeve van arme groepen, terwijl dat bij handel en investeringen veel moeilijker is. Door een gericht hulpbeleid kun je eraan bijdragen dat economische groei meer ten goede komt aan arme groepen. Vandaar dat de NIO-vereniging (voluit: Vereniging voor een Nieuw Internationaal Ontwikkelingsbeleid) ervoor pleit om armoedebestrijding tot hét uitgangspunt van het Nederlands ontwikkelingshulpbeleid te maken.

Voorkeur

Wat moeten we ons bij een dergelijk beleid voorstellen? Allereerst kan meer hulp gegeven worden aan regeringen die ernst maken met de bestrijding van armoede en onderdrukking in eigen land. Zo lijkt het logisch de hulp aan Nicaragua minstens op peil te houden en bilaterale

hulp aan Peru en Oeganda te overwegen.

Er zijn helaas maar weinig regeringen van ontwikkelingslanden die echt een beleid voeren waarin verbetering van de positie van de armen centraal staat. Hulp zou daarom zoveel mogelijk de wegen moeten zoeken waarlangs dat wel mogelijk is.

Uitbreiding van hulp via lokale basisorganisaties en andere niet-regeringsorganisaties is dikwijls een goed alternatief, ook in landen als Indonesië en Pakistan. Vaak hebben particuliere hulporganisaties in Nederland, zoals de medefinancieringsorganisaties (NOVIB, ICCO, CEBEMO, HIVOS) of de Stichting Nederlandse Vrijwilligers, goede contacten met die basisorganisaties. Zij mogen echter in totaal maar zeven procent van de Nederlandse hulp besteden. Dat percentage zou fors omhoog moeten. Een andere mogelijkheid om hulp meer aan arme groepen ten goede te laten komen is het „versmallen“ van het terrein waarop de Neder-

landse regering bereid is hulpprogramma's te financieren.

In India bijvoorbeeld, het land dat van Nederland de meeste ontwikkelingshulp krijgt, zijn talloze wetten, programma's en (semi)regeringsinstellingen die in principe bedoeld zijn voor de armste groepen. Nederland zou de Indiase regering kunnen aanbieden de omvang en de kwaliteit van dat soort programma's te helpen vergroten door de hulp hierop te concentreren. Nu wordt driekwart van de hulp besteed aan zaken als de levering van Nederlandse kunstmest (die vooral bij grotere boeren terecht komt), het verbeteren en uitbaggeren van havens en het bevaarbaar maken van de Ganges. „Versmallen“ van de hulp houdt in dat vooral programma's worden gefinancierd waarvan met name arme groepen profiteren. Enkele voorbeelden zijn: kredietprogramma's voor landlozen, vrouwen en kleine boeren, steun voor de ambachtelijke vissers, de kleinschalige industrie (bijvoorbeeld voedselverwerking) en de stimulerende van

organische bemesting of plantenziektenbestrijding.

Voorwaarden

Mooie doelstellingen zijn niet genoeg. Een ander ontwikkelingshulpbeleid kan alleen onder bepaalde voorwaarden van de grond komen. Heel belangrijk is de rol van de zogenaamde lokale kostenfinanciering. Projecten gericht op arme groepen brengen namelijk vooral ter plekke veel kosten mee omdat mensen, instellingen en bedrijven uit het land zelf de projecten moeten uitvoeren. Momenteel bestaat er echter een afspraak tussen de ministeries van economische zaken en ontwikkelingsamenwerking dat niet meer dan dertig procent van de hulpgeelden aan deze lokale kosten besteed mag worden. De rest moet besteed worden aan goederen en diensten uit Nederland (gebonden hulp) of deels uit ontwikkelingslanden (gedeeltelijk gebonden hulp). Deze afspraak dient slechts de belangen van het Nederlandse bedrijfsleven en maakt een armoedebestrijdingsbeleid in de praktijk onmogelijk. Opvoering van het deel van de hulp dat aan lokale kosten besteed mag worden tot bijvoorbeeld zestig procent in de komende kabinetsperiode is daarom van wezenlijk belang voor een ander ontwikkelingsbeleid.

Een verantwoorde besteding van die hulp is echter alleen mogelijk als het ministerie van ontwikkelingsamenwerking meer menskracht inschakelt bij de voorbereiding en begeleiding van projecten en programma's.

Hopelijk wordt bij de komende kabinetsformatie besloten tot de oprichting van een afzonderlijke Rijksdienst voor Ontwikkelingsamenwerking.

Nederlandse bedrijven zullen bij het hier voorgestelde beleid een veel minder grote rol gaan spelen. Als deze bedrijven iets te bieden hebben dat voor arme groepen van belang is kunnen ze bij de uitvoering worden ingeschakeld. Daarbij moet dan eerder gedacht worden aan de overdracht van kennis en technologie dan aan de levering van goederen.

Openbaarheid

Maar ook andere Nederlandse organisaties zoals medefinancierings-, vrouwen-, mensenrechten- en milieuorganisaties, vakbonden en landen comités kunnen aan een beter ontwikkelingsbeleid een bijdrage leveren. Meer openbaarheid van informatie over de besteding van de hulp is daarvoor een voorwaarde die niet gemist kan worden.

Gerard Onk is lid van de Vereniging voor een Nieuw Internationaal Ontwikkelingsbeleid.